

Förstärkt skydd för väljarna vid röstmottagningen

Det gäller att vara rädd om valens demokratiska legitimitet. Tilliten till valens förmåga att säkerställa korrekta valresultat är helt avgörande, vilket inte minst visats i USA denna höst. Kommunerna och de lokala valnämnderna med sina tusentals röstmottagare är mycket viktiga för att väljarna ska kunna rösta under välkomnande och trygga former.

Även om det svenska valsystemet är robust och i stort sett fungerar väl finns vissa svagheter som bör åtgärdas. 2020 års valutredning har därför fått regeringens uppdrag att göra en översyn av delar av valsystemet, och överlämnade ett första delbetänkande till justitieminister Morgan Johansson den 27 januari i år.

Utredningen började sitt arbete under senvåren 2020 och snabbstartade med några frågor som det ska vara möjligt att genomföra redan inför 2022 års val. Förslagen berör i hög grad den lokala valadministrationen och röstmottagarnas mycket viktiga arbete.

En fråga som många valnämnder brottats med gäller att fler väljare än en uppehåller sig bakom valskärmen, ofta för att en väljare känner sig osäker men ibland också för att en familjemedlem eller vän vill ta sig rätten att kontrollera den de hjälper bakom skärmen. Sådan grupp/familjeröstning är inte tillåten. En tydligare lagreglering av valhemligheten föreslås, nämligen "att varje väljare ska vara ensam bakom en valskärm och själv göra i ordning sina röster".

Väljare med funktionshinder eller liknade har dock rätt att få hjälp bakom valskärmen. Här skärps reglerna så att hjälpen ska ges antingen av en röstmottagare eller av en annan person i närvaro av en röstmottagare. För en person som på detta sätt hjälper en väljare införs en tystnadsplikt, vilket redan gäller för röstmottagarna.

Även om det är ovanligt med oordning i svenska val- och röstningslokaler har det rapporterats om allt fler incidenter under senare tid och att valedlar flyttas om eller tas bort från valedelställen. Här krävs att röstmottagarna får större befogenheter än att som idag bara ge anvisningar till den som stör ordningen eller att besluta att hela lokalen ska stängas tillfälligt. Vi anser att röstmottagarna ska ges rätten att tillfälligt kunna avvisa den som stör röstmottagningen. Men att avlägsna en person från platsen ska inte göras av röstmottagarna, det ska göras av polis eller ordningsvakt.

Att röstningslokaler ska vara en fredad miljö för valpropaganda är en självklarhet, men ibland blir det en diskussion om området utanför. Även om valnämnder ofta efterfrågar exakta regler om detta anser utredningen att det inte går att ge. Det måste vara flexibelt utifrån de lokala förutsättningarna och bli upp till valnämnderna att besluta om. Vi tydliggör dock att förbudet mot propaganda även ska omfatta ett område utanför ett röstmottagningsställe och att det är valnämnderna som beslutar om detta. För att underlätta god ordning är det lämpligast att partiernas valedelsutdelning äger rum utanför detta

område. Vi förutsätter att samråd om detta sker med partierna lokalt så att traditionen med valsedelutdelning utanför vallokalerna kan fortsätta. Att valsedelutdelare i god samverkan står utanför vallokalen ser många som en markering att valrörelsen är över och det som återstår är väljarnas röstning som fäller avgörandet i vårt demokratiska val.

Reformen med avskärmningar av valsedelstall har bara tillämpats en gång hittills, vid valet till Europaparlamentet 2019. Utvärderingar visar att väljarna ansåg att avskärmningarna positivt påverkade skyddet av valhemligheten. Avskärmningarna kräver samtidigt mer arbete av röstmottagarna, som ska kontrollera ordningen bland valsedlarna. Detta kommer att bli än mer påtagligt i samband med 2022 års allmänna val då antalet valsedlar är mycket större än vid val till Europaparlamentet. För att underlätta för röstmottagarna att hålla ordning i valsedelställen föreslår vi att valnämnderna får hela ansvaret för utläggningen av valsedlar bakom avskärmningarna. Partierna ska därigenom inte längre lägga ut sina valsedlar med kandidatnamn (s.k.namnvalsedlar), men ska fortsatt leverera dem till val- och röstningslokalerna.

Utredningen delar kommunernas bedömning om behov av förstärkta statsbidrag inför 2022 års allmänna val med anledning av reformen med avskärmningar av valsedlarna. För röstmottagarna föreslås en förstärkt utbildning med tanke på deras nya uppgifter. Utredningen föreslår att en mer ingående utvärdering av reformen med avskärmningar av valsedelställen bör göras i samband med 2022 års allmänna val. I det sammanhanget kan även frågan om hur det stora antalet valsedlar ska hanteras i framtiden.

Frågor om val ska helst beslutas i enighet. Jag är därför glad att konstatera att utredningen, som är sammansatt av representanter från riksdagens samtliga partier, är enig om de förslag som presenteras i detta delbetänkande.

Lena Hjelm-Wallén
Ordförande i 2020 års valutredning